

Sabina Ficko

Prehod v oskrbovalno ustanovo

POVZETEK

Domače okolje starostniku pomeni poznan in varen prostor, v katerem se dobro znajde. V zadnjih letih svojega življenja mora pogosto zaradi bolezni ali drugih okoliščin, na katere nima vpliva, svoj dom zapustiti in se preseliti v ustanovo, ki je zanj neznano okolje. Prehod v dom je za starega človeka velika čustvena in fizična sprememba. V prispevku je prikazano, kako so starostniki doživljali selitev v Dom starejših občanov Fužine, v kolikšni meri so v ustanovi zadovoljne njihove potrebe ter dejavniki tveganja in varovalni dejavniki za kakovostno selitev. V raziskavo je bilo vključenih 5 stanovalcev iz DSO Fužine, starih 85 ali več let. Dva sogovornika sta v domu krajši čas (1 leto), ostale tri sogovornice pa med 3,5 in 5 let. Raziskovalni instrument je bil polstrukturiran intervju, z vnaprej pripravljenimi opomniki za vprašanja. Pri raziskovanju nas je zanimalo, kako so starostniki doživljali selitev v oskrbovalno ustanovo in kako je selitev vplivala na njihovo vsakdanje življenje in socialno mrežo. Podatke smo obdelali po metodi kvalitativne analize, intervjuji pa so potekali od februarja do aprila 2022.

Z raziskavo smo ugotovili, da je selitev v dom za stare stresen dogodek za starega človeka, za katerega se bodisi ne odloči sam, bodisi se zanj odloči, ker je v stiski in ni seznanjen z drugimi možnostmi. S selitvijo se spremeni njegovo vsakdanje življenje, saj naenkrat ne poteka več v njegovem lastnem ritmu ampak se mora prilagoditi urniku oskrbovalne ustanove. Prav tako se spremeni njegova socialna mreža, saj pogosto izgubi stik s sosedi iz domačega okolja, s svojci pa se srečuje manj pogosto.

Dom za stare ljudi je najpogostejša oblika institucionalne dolgotrajne oskrbe v Sloveniji. Ta je usmerjena predvsem na telesne potrebe posameznika, medtem ko so duševne in socialne potrebe starostnikov pogosto zanemarjene. Za kakovostni prehod iz domačega okolja v dom za stare ljudi je ključnega pomena medgeneracijsko sožitje med mlajšim aktivnim človekom, ki pomoč daje, in starim človekom, ki jo sprejema, ter celostna oskrba po osebni meri starostnika.

Ključne besede: kakovostna starost, selitev, dom za stare, dolgotrajna oskrba, socialna mreža

AVTORICA

Sabina Ficko je diplomantka psihoterapevtske znanosti in specializantka analitične psihologije na SFU Ljubljana. Za zaključno nalogo je raziskovala prehod starostnikov iz domačega okolja v oskrbovalno ustanovo, raziskava je prikazana v pričujočem članku. Kot zaposlena v domu za stare ljudi je imela vpogled v vsakdanje

življenje starostnikov, med drugim pa je aktivno sodelovala pri medgeneracijskih delavnicah in družabništvu s starostniki v Društvu Modriš.

ABSTRACT

Relocation to a care facility

For an older person, home means a familiar and safe place where they feel comfortable. In the last years of life, often due to illness or other circumstances beyond their control, they have to leave their home and move to an institution, which is an unfamiliar environment for them. Relocation to a care home is a major emotional and physical change for an old person. This paper shows how the older people experienced the relocation to the Fužine Care Home, to what extent their needs are met in there and the risk and protective factors for a quality of this transition. The care home is the most common form of institutional long-term care in Slovenia. It focuses primarily on the physical needs of the individual, while the mental and social needs of their residents are often neglected. Intergenerational coexistence between the younger, active person who is providing and the older person who is receiving the help, and integrated care tailored to the older person's personal needs, are crucial for a good quality transition from the home environment to the care home.

Key words: quality ageing, relocation, care home, long term care, social network

AUTHOR

***Sabina Ficko** is a graduate in psychotherapeutic science and a specialist in analytical psychology at Sigmund Freud University in Ljubljana. For her final thesis she researched the transition of older people from their home environment to a care facility; the research is presented in this article. As an employee in a care home, she had insight into the everyday life of older people, and she actively participated in intergenerational workshops with older people in the Modriš Association.*

1 PREHOD V DOM ZA STARE LJUDI JE ZAHTEVEN

Prehod v dom za stare ljudi je življenjska sprememba, ki vpliva na moč odločanja o življenju, na posameznikovo samozavest, edinstvenost in osebnost. Ljudje pogosto nimajo orodja in podpore za spoprijemanje s takšno situacijo, zato je ključnega pomena ozaveščanje starega človeka o življenju v domu, priprava na postopen prehod v dom (Mali, 2018) in priprava na sprejemanje pomoči v starosti. Prvo temeljno izhodišče za oblikovanje kakovostne starosti je namreč, da mora človek zanj poskrbeti sam, se nanjo pripravljati in skrbeti za krepitev ter vzdrževanje svojih zmožnosti. Drugi temelj je medčloveška solidarnost, saj smo ljudje že v svojem bistvu odvisni drug od drugega, v starosti pa to pride še posebej

do izraza, zato je za kvalitetno zadnje obdobje življenja pomembno sprejemanje soodvisnosti v svoji nemoči in onemoglosti (Ramovš, 2003; Imperl, 2012).

Verjetnost za potrebo po dolgotrajni oskrbi se s starostjo zelo povečuje. Dolgotrajna oskrba ponuja paket nefleksibilnih storitev, ki so sicer individualizirane (standardizirane), niso pa personalizirane, narejene po meri človeka, in ne upoštevajo njegove enkratnosti (Videmšek in Mali, 2018). Osebni človeški stik je najslabše upoštevana potreba v dolgotrajni oskrbi, ki pa je za starostnika in njegovo dostojanstvo bistvenega pomena (Ramovš, 2020).

Sodobni trendi oskrbe za stare ljudi temeljijo na zagotavljanju njihovega kakovostnega življenja ter na njihovem sodelovanju in vključevanju v skupnost. Mali (2018) poudarja, da je pri inovacijah dolgotrajne oskrbe na področju domov za stare pomembno, da se stanovalce vključuje v oblikovanje oskrbe, saj je na ta način presežen odnos do stanovalcev kot pasivnih prejemnikov pomoči. Kakovostna oskrba mora biti ustvarjena in prilagojena glede na osebno mero za vsakega stanovalca posebej. Pri tem je potrebno upoštevati tudi vsakdanjo rutino in življenjski ritem vsakega posameznika.

1.1 VSAKDANJE ŽIVLJENJE

Naukarinen (2015) glede vsakdanjega življenja piše, da ima vsak od nas svoje lastno vsakdanje življenje, katerega vsebine se skozi čas spreminjajo. Je osnova za vse drugo in sestoji iz določenih predmetov, dejavnosti, dogodkov ter odnosov do njih. Vsakdanji predmeti in dejavnosti so tisti, s katerimi človek redno in ponavljajoče preživi veliko časa. Navadno so ti dogodki povezani z našim delom, domom in hobiji. Vsakdanja področja so zlasti: hrana, stanovanje, druženje in iti ven (na delo in po opravkih). Vsakdanja drža pa se vzpostavi z rutinami, domačnostjo, navadami, počasnim procesom prilagajanja in kontinuiranostjo. Vsakdanje življenje je sfera življenja, ki jo dobro poznamo.

Flaker idr. (2008) prav tako ugotavljajo, da človeku vsakdanja rutina ustvarja socialni občutek življenjskega ritma, občutek sebe in pripadanja okolju, v katerem živi. Običajni potek dneva je razdeljen na časovne intervale, znotraj katerih skrbimo zase in prehajamo med različnimi dnevnimi opravili. Dan se začne z vstajanjem, nato navadno preide iz zasebne sfere v javno (opravki, služba, dnevni centri) in v čas kosila, ki prenese potek dneva v popoldanske aktivnosti. Večer se običajno zaključi s televizijo, družabnostjo in pripravami na spanje. Znotraj teh dejanj so vnaprej določene osebe, ki v dogodku nastopajo, njihova pozicija in intenzivnost. Vsaka novost lahko poruši rutino in vnese nemir.

Ramovš (2003) poudarja pomembnost zavestnega oblikovanja vsakdanjega urnika in rutin za človeka, ki se upokoji, saj s tem naenkrat izgubi veliko obveznosti in njegovo življenje lahko postane bolj kaotično. Posameznik, ki je bil vajen ob določenih urah hoditi v službo in se vračati iz nje ter imel čez dan goro opravkov, ima naenkrat preveč neorganiziranega časa in občutke zmedenosti. Vsakdanje

rutine pomagajo odpraviti občutke zmedenosti in strahu, saj vsebujejo elemente poznanega in stabilnosti. Krepijo nam občutke varnosti, orientiranosti, oblikujejo našo realnost in so tudi odgovor nanjo (Giddens, 1991, v Flaker idr., 2008).

Vsakdanje rutine ljudi, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo, se precej razlikujejo od rutin ostalih ljudi, in sicer že pri osnovnih opravilih, kot so pot do stranišča, oblačenje, hranjenje. Vse to so opravila, v katera navadno niso vključeni drugi ljudje ali posebni pripomočki. Tako se ljudem, ki uporabljajo storitve DO, pri njihovi vsakdanji rutini pridružijo oskrbovalci, strežniki, sorodniki ... (Flaker idr., 2009). Meja med javnim in zasebnim se začne lomiti. Dnevi navadno potekajo po formalnem in neformalnem hišnem redu ustanove, rutine se spremenijo, saj zjutraj čakajo, da jih negovalno osebje zbudi in jim pomaga, nimajo opravkov, ker jih namesto njih opravljajo drugi, svojega gospodinjstva nimajo, da bi skrbeli zanj (pogosto tudi pozabijo veliko spretnosti, ki bi jim omogočale skrbeti zase), družbene in kulturne aktivnosti pa organizira ustanova (Rafaelič, 2015).

Veliko ljudi in osebnih zgodb, ki so jih zbrali Flaker idr. (2005) govori o tem, da je njihovo vsakdanje življenje postalo »niz podobnih dni«, da so si vsi dnevi med seboj podobni, kot da življenje beži mimo njih. Ugotavljajo, da težava ni v samem ponavljanju dogodkov, temveč v tem, da zmanjka pomembnih dogodkov v dnevu, ki bi zasebnim rutinam dali pomen.

Imperl (2013) poudarja, da bi moral nadomestni prostor, v katerega je posameznik preseljen, nuditi socialno okolje, kjer bi se odvijalo vsakdanje življenje v podobnem ritmu, kakor ga človek pozna od prej, in ki bi mu pomagal ohranjati dostojanstvo in vlogo v zanj pomembni družbeni sredini. Za starega človeka, ki že leta živi po svoji rutini, med svojimi sosedi, in ki svobodno odloča o svojem vsakdanu, je takšna sprememba »čez noč« lahko zelo stresna.

1.2 PREHOD V DOM

Velik pomen je življenjskim prehodom pripisoval že Levinson (1979). Prehod je definiral kot proces, ki ustvari spremembo in je most med dvema točkama. Biti v prehodu pomeni, da si v procesu zapuščanja nečesa in hkrati vstopanja v nekaj novega. To prehajanje spremljajo spremembe v dojetanju, ločevanju, razjasnjevanju nasprotij, gre za čas preobrazbe in nestabilnosti. Nekateri prehodi se odvijajo gladko, brez večjega stresa ali motenj, drugi pa z veliko teže. Razvojna kriza se pojavi, ko ima posameznik velike težave pri obvladovanju nalog v obdobju, v katerem se nahaja.

Preselitev v dom za stare ljudi je eden takšnih stresnih prehodov. Človek se naenkrat znajde v situaciji, ko več ne more sam skrbeti zase in potrebuje vsakdanjo pomoč in oskrbo. Pogosto pravzaprav nima druge izbire, kakor je selitev v dom, ker drugih alternativ niti ne pozna ali pa jih izključijo njegovi bližnji. Človek se zaveda, da bo, če bo šel živeti v dom, s tem zadovoljil svoje primarne telesne potrebe, da bo dobro poskrbljeno za njegovo telesno zdravje, hkrati pa se

zaveda, da se bo moral sprijazniti tudi z negativnimi vidiki preselitve. Staremu človeku ni lahko sprejeti takšne odločitve (Cafuta, 1997).

Imperl (2013) pravi, da je starejšega človeka, ki je vedno bolj osamljen, pogosto tudi strah, da bi bil v starosti odvisen od pomoči neznancev, da bi moral zapustiti svoj varni prostor, svoj dom, ter se preseliti v institucijo. Prostor, v katerem človek biva večji del življenja, namreč ni le fizični prostor, temveč pokriva tudi potrebe po druženju, shranjevanju stvari, varnosti in zasebnosti (Kornhauser in Mali, 2014). Bivalno zadovoljstvo v starosti ima tako pglavnitvo vlogo za socialni kapital starostnikov, zdravje, duševno dobro počutje in raven kakovosti življenja, ter se prekriva s potrebami po materialni preskrbljenosti in medčloveškimi odnosi (Evans idr., 2002, v Seljak, 2020). Seljak (2020) poroča, da starejši nad 60 let, ki bivajo v domačem okolju, zelo visoko vrednotijo sosede, pri katerih jim je pomembno, da se z njimi dobro razumejo; znana soseska jim krepi občutke varnosti. Z raziskavo prikaže pomembnost domačega okolja za samostojno in neodvisno bivanje starejših ljudi.

Mali (2013) v članku »Priprava starega človeka na življenje v domu za stare ljudi« ugotavlja, da je prehod v dom za starega človeka velika sprememba na čustvenem in fizičnem področju. Spremeni se njegova socialna mreža, saj mora zapustiti svojo družino, sosede, okolje, spremenijo se osebne rutine, usmerjanje financ ... Prehod je lahko še posebej težaven, če se starostnik zanj ne odloči sam, temveč ga v to silijo drugi. Velikokrat se pojavijo tudi zunanji dejavniki, na katere človek ne more vplivati, npr. poslabšanje zdravstvenega stanja in bolezen, ko človek ne pozna ali ne najde druge rešitve zase.

Ko je človek vzet iz svojega domačega okolja, se velikokrat prekinejo njegovi stiki z družino, sosedi, prijatelji in znanci. Če se v novo obliko bivanja ne vključi uspešno, je lahko posledica globoka osamljenost (Postružnik, 2000). Ramovš (2020) pojasnjuje, da se po prihodu v dom nadpovprečno dvigne smrtnost ljudi, kar se dogaja tako s tistimi, ki tja prispejo skoraj umirajoči, kakor s tistimi, ki so bili prej dokaj zdravi. Veliko število specializiranega osebja (tujcev) lahko človeku zadovoljuje vse telesne potrebe, a zanemari njegovo duševno in socialno razsežnost, njegovo duševno in socialno zdravje. Človek se počuti osamljenega v neznanem okolju, odpornost mu pade in zboli. Poudarja, da je za starega človeka osamljenost enako nevarna kakor na primer telesna podhranjenost.

Starostnik ima na dnevni ravni največ stika z zaposlenimi, odnosi z njimi pa so pogosto hierarhični in temeljijo na pokroviteljskem ali celo zatiralskem odnosu (Flaker idr., 2018). Starostnik, ki pride v dom za stare, se mora hitro prilagoditi hišnemu redu, urniku in delovanju doma ter s tem spremeniti svoje rutine in vsakdanje življenje. Prilagajanje ni enostavno, za nekatere je izjemno težavno (Mali, 2003).

Šumenjak (1969) pojasnjuje, da se prilagajanje na okolico odvija in razvija skozi celotno življenje človeka. Ljudje se od rojstva do smrti bodisi prilagajamo

okolju, bodisi okolico prilagajamo sebi in svojim potrebam, saj le tako napredujemo in uveljavljamo lastno osebnost. Prilagajanje je pomembno pravilno razvijati zlasti v visoki starosti, saj se nam s tem povečuje vsebina in smisel življenja. Ena od življenjskih nalog starostnika je, da poleg inventure preteklih dejanj zavzame tudi smiselno stališče do sedanjega trenutka. Kar ne pomeni sprejemanja nepričakovanih udarcev življenja, temveč iskanje ugodnih možnosti, pozitivne naravnosti do sebe in sveta (Peale, 1992, v Ramovš, 2020), še toliko bolj, če se okolja ne da spremeniti.

2 RAZISKAVA O PREHODU V DOM FUŽINE V LJUBLJANI

V kvalitativno raziskavo je bilo vključenih 5 stanovalcev iz Doma starejših občanov Fužine (DSO Fužine), starih 85 let ali več. Dva sogovornika sta v domu krajši čas (1 leto), ostale tri sogovornice pa med 3,5 in 5 let. Raziskovalni instrument je bil polstrukturiran intervju z vnaprej pripravljenimi vprašanji. Intervjuji so potekali od februarja do aprila 2022.

2.1 SELITEV JE STRESEN DOGODEK

Z raziskavo smo ugotovili, da so intervjuvanci doživljali selitev v dom starejših občanov kot izjemno stresen dogodek. Vsi intervjuvanci so se v dom preselili zaradi enega od treh razlogov: bolezen, smrt partnerja ali finančna stiska. To pomeni, da so na selitev vplivali predvsem zunanji dejavniki. Zunanji dejavniki, na katere človek ne more vplivati, pa situacijo poslabšajo, saj se človek za dom ne odloči zares svobodno, ampak je nekako prisiljen v spremembo (Mali, 2013). Intervjuvani starostniki so doživljanje selitve opisali z besedami *neprijeten, skrb vzbujajoč dogodek, poln negotovosti*.

Domače okolje starostnikom pomeni varen prostor, kjer se domačnost soustvari z občutkom poznane soseske in sosedov, prostor, kjer se dobro znajdejo (Seljak, 2020). Za starostnika je tak prehod v neznano okolje lahko neugoden, četudi se je nanj pripravjal. *»Je bilo stresno, da sem na tak način morala iti. Sem pa tako ali tako imela namen, da bi prišla sem, ker sem si pripravila stvari ...«* pravi intervjuvanka 1.

Selitev je bila za vse sogovornike neprijeten dogodek, je pa prilagajanje novemu načinu življenja, ki je dolgotrajen proces, lahko nekoliko olajšano s pripravami in vnaprejšnjim razmišljanjem o njej. V današnjih življenjskih razmerah obstaja nekaj možnosti, da bo človek svoje zadnje obdobje preživel v domu za stare ljudi, zato je smiselno, da to možnost sprejme v svojo zavest in jo spoznava, da ga v primeru, če do tega pride, situacija ne prizadene prehudo (Ramovš, 2003). Intervjuvanci so poudarili obžalovanje, da niso bili bolj seznanjeni z drugimi možnostmi oskrbe v starosti. *»Marsikdaj mi je žal. Takrat ni bilo še veliko govora o drugačni, kako se reče, dolgotrajni oskrbi. Če bi to vedela prej, bi se najprej za to*

odločila ...» pravi intervjuvanka 2. Pri nas v povprečju pozna človek le domove kljub širokemu sodobnemu naboru raznolikih oskrbovalnih programov (Ramovš, 2020). Pomembno je, da se starostnik in njegovi bližnji pozanimajo o vseh možnostih oskrbe, da čimbolj načrtovano in po osebni meri starostnika naredijo ta prelomni korak v njegovem življenju.

Za večino doma živčih starih ljudi je značilno, da si ne želijo bivati v domu za stare ljudi kljub temu, da se zavedajo, da potrebujejo pomoč pri vsakdanjih opravilih. Starostniki, ki so se v preselili v dom, prepoznavajo selitev kot prelomni življenjski dogodek, ki je popolnoma spremenil njihov življenjski slog (Nagode idr., 2021) in je kot tretji najpomembnejši dogodek v njihovem življenju, poleg odločitve za porod in ločitve (Kornhauser in Mali, 2013).

2.2 VSAKDANJE ŽIVLJENJE SE ZELO SPREMENI

Življenjski slog se oblikuje skozi vse življenje in čim starejši je človek, težje mu ga je spreminjati (Ramovš, 2011). Ob primerjavi vsakdanjega življenja starostnikov v domačem in institucionalnem okolju DSO Fužine ugotavljamo, da se je njihov vsakdanjik s selitvijo precej spremenil. Največ sprememb je na področju gospodinjskih opravkov (nakupovanje, priprava hrane, kuhanje, čiščenje, pranje, likanje), osebne higiene in prostega časa.

Sogovorniki so doma živeli samostojno in so v veliki večini sami, s pomočjo družine ter sosedov, skrbeli so za svoj dom, gospodinjstvo in opravke. Glede na svoje želje in zmožnosti so si oblikovali dan. V domu, kamor so se preselili, se morajo prilagoditi domskemu urniku. To pomeni, da stanovalcem drugi odredajo, kdaj bodo vstali in kdaj bodo jedli ter celo kdaj se bodo umivali, kot pravi intervjuvanka 3: *»Sama sem se kopala vedno. Zdaj pridejo, direkt iz postelje včeraj, gremo se kopat.«* Sprejemanje pomoči pri vsakdanjih opravilih nekaterim ljudem povzroča hudo stisko, saj ne želijo biti drugim v breme, se ob tem počutijo nemočno in nesposobno ali celo doživljajo sram, ugotavljajo v reprezentativni terenski raziskavi o potrebah, zmožnostih in stališčih prebivalcev Slovenije, ki so stari 50 let ali več (Ramovš, 2020). *»Nerodno ti je, nisi vajen, da te nekdo tako streže ...«* pravi intervjuvanka 3. Pomembno je omeniti, da je ta intervjuvanka v domu krajši čas. Intervjuvanka 1, ki je v domu že 4 leta, pomoč pri vsakdanjih opravilih opiše kot samoumeven del dneva: *»Zbudijo me in oblečejo, se dvignem pred zajtrkom, potem čakam kolo.«*

Stanovalce najbolj moti nezmožnost časovnega prilagajanja urnikov in hrana, ki ni domača. Soodločanje o svojih dnevniških ritualih krepi občutek samostojnosti in samoodločanja (Nagode idr., 2021); ta je v ravnotežju s soodvisnostjo temelj za kakovostno sožitje (Ramovš, 2020). Vsakdanje življenje starostnikov v domu za stare ljudi otežuje nefleksibilen urnik, ki ljudem določa uro vstajanja, obrokov, dnevniških aktivnosti in izvajanje pomoči pri osebni higieni. Programi oskrbe ne odgovarjajo učinkovito na potrebe stanovalcev – to izhaja iz značilnosti domov

kot institucij, za katere je značilno zmanjšanje zasebnosti, nespoštovanje volje in izbire stanovalcev (Mali, 2018). Pri raziskavi se je pokazala potreba po inovacijah v domu na področju vsakdanjih in podpornih opravil.

Selitev je pozitivno vplivala na skrb za telesno zdravje, ker imajo za to več prostega časa. Vsi intervjuvanci dnevno obiskujejo telovadbo, kjer skrbijo za svojo kondicijo in gibljivost. Selitev v dom je pozitivno vplivala še na udejstvovanje pri kulturnih prireditvah v domu. Drugih velikih sprememb pri preživljanju prostega časa ni bilo zaznati. Intervjuvani starostniki najraje berejo, rešujejo križanke in gledajo televizijo.

2.3 SOCIALNA MREŽA SE ZELO SPREMENI

Naša raziskava ugotavlja, da je selitev v dom pri večini intervjuvanih stanovalcev vplivala na izgubo osebnih odnosov s sosedi iz domačega okolja, na zmanjšanje stikov s svojci, pri nekaterih pa tudi na ustvarjanje novih prijateljstev.

Za starostnika je reden osebni stik z nekom, ki ga ima za svojega, bistvenega pomena. Včasih so mu potrebo po osebnem medčloveškem odnosu zadovoljevali sosedge, družinski člani ali sorodniki, danes lahko to do neke mere nadomeščajo medgeneracijske skupine za kakovostno starost in osebno družabništvo s starim človekom (Ramovš, 2003).

Glede na primerjavo socialne mreže starostnikov pred in po prihodu v DSO Fužine ugotavljamo, da so se starostniki v domačem okolju najpogosteje videvali s sosedi in svojci (otroci in vnuki). S svojci so se pred prihodom v dom srečevali pogosteje, pravi intervjuvanka 1: *»Prej sem bila čisto vsak vikend pri njih.«* Velik pomen so pripisali sosedskim odnosom, saj so sosedge vedno priskočili na pomoč ali kaj prinesli. Odkar so se preselili, skorajda nimajo več stikov s sosedi. To je negativna posledica selitve na njihovo socialno mrežo, saj so bili vzeti iz socialnega okolja, ki jim je omogočalo občutke varnosti in domačnosti ob znanih ljudeh ter preseljeni v ustanovo, kjer je veliko ljudi, vendar pa kljub temu, da dnevno obiskujejo skupinske dejavnosti telovadbe in kulturne prireditve, poudarjajo pomanjkanje kakovostnih odnosov. Dve osebi od petih sta v domu navezali stik z novo osebo, s katero radi preživljata prosti čas in se pogovarjata.

Medčloveške odnose v domu starostnikom nadomeščajo tudi prostovoljci. Odnos s prostovoljci dojemajo kot *»krajšanje časa«*, kot je povedala intervjuvanka 3, ne pa kot osebni odnos. Imperl (v Ramovš, 2020, str. 250) zelo nazorno opiše socialno situacijo ob prihodu v dom za stare, na primeru 85-letne gospe, ki na poti od recepcije do svoje sobe sreča ogromno novih, neznanih ljudi, ki jim rečejo negovalke, sestre, bolničarke, delovne terapevtke, vodje te in one službe. Ljudje hodijo mimo nje, vsak nekaj opravi in odide svojo pot, ona pa si v svojih zadnjih letih želi le topline in bližine.

Redni osebni stik z drugim človekom, ki ga doživljajo za svojega, je za intervjuvane stanovalce omejen na svojce, ki prihajajo v dom približno enkrat na mesec.

Prej so to vlogo opravljali tudi sosedje v domačem okolju, s katerimi stanovalci med selitvijo običajno izgubijo stik. V domu primanjkuje rednih osebnih stikov. S pomanjkanjem osebnih odnosov pa so okrnjene tudi druge človekove potrebe v starosti, npr. potreba po predajanju znanja mlajšim generacijam, ki starajočemu se človeku lahko prispeva k doživljanju smisla starosti kot življenjskega obdobja, ki je enako pomembno, kakor so bila prejšnja. Dom stanovalcem ponuja individualno prostovoljsko druženje, ki naj bi nekako nadomeščalo druženje z družinskimi člani ali sosedi. Prostovoljce so anketirani stanovalci doživeli kot ljudi za krajšanje časa in ne toliko kot »svoje« ljudi.

3 ZAKLJUČEK

Z raziskavo smo ugotovili, da so intervjuvani starostniki doživljali selitev v dom za stare kot izjemno stresen dogodek. Izpostavili so obžalovanje, da niso bili bolje seznanjeni z drugimi oblikami oskrbe v obdobju starosti. Dobra informiranost glede življenja v domu in drugih programih dolgotrajne oskrbe je ključnega pomena za kakovostni prehod v dom. S pripravo in vnaprejšnjim razmišljanjem o prehodu bi olajšali stisko ob selitvi.

Vsakdanje življenje starejših se je ob prehodu v ustanovo zelo spremenilo. Svoj življenjski ritem so morali prilagoditi urniku in dejavnostim oskrbovalne ustanove. V domačem okolju so sami in s pomočjo sosedov ter svojcev skrbeli zase in za gospodinjstvo, kar jim je omogočalo večjo možnost izbire in avtonomnosti. Starostniki so bili s selitvijo premeščeni iz socialnega okolja, ki jim je dajalo občutke varnosti in domačnosti ob znanih ljudeh. V novem okolju preživijo največ časa z zaposlenimi, ki so usposobljeni in skrbijo zgolj za njihove telesne potrebe.

Z raziskavo ugotavljamo, da so za kakovosten prehod v dom za stare poleg telesnih enakovredno pomembne, a pogosto zanemarjene, duševne in socialne potrebe starostnikov.

LITERATURA

- Cafuta J. (1997). Starost in starostniki v domovih za stare. *Socialno delo*, 36(2), 141-146.
- Flaker V., Nagode M., Rafaelič A., Udovič N. (2011). *Nastajanje dolgotrajne oskrbe: ljudje in procesi – eksperiment in sistem*. Ljubljana: FSD.
- Hojnik Zupanc I. (1994). *Institucionalno bivanje starih ljudi*. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.
- Imperl F. (2012). *Kakovost oskrbe starejših – izziv za prihodnost*. Logatec: Firis Imperl&Co.
- Kerbler B., Filipovič Hrast M., Sendi R. (2021). *Bivanje v skupnosti*. Ljubljana: Urbanistični inštitut RS.
- Kobentar R. (2008). Socialni odnosi v starosti. *Socialna pedagogika*, 12(2), 145-160.
- Kornhauser A., Mali J. (2013). Priprava starega človeka na življenje v domu za stare ljudi. *Socialno delo*, 52(5), 321-350.
- Kobal Grum D., Seničar M. (2011). Psihološki vidiki prehranjevalnega vedenja. *Anthropos*, 3-4(223-224), 153-177.
- Križaj T., Warren A. in Slade A. (2018). "Holding on to What I Do": Experiences of Older Slovenians Moving into a Care Home. *Gerontologist*, 58, 512-520.
- Levinson J. D. (1979). *The seasons of a man's life*. New York: Ballantine books.

- Mali J. (2017). Medgeneracijska dimenzija dolgotrajne oskrbe. V: Šorn M., ured. *Starost - izzivi historičnega raziskovanja*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, str. 233-250.
- Mali J., Milošević Arnold V. (2006). Nekatere značilnosti razvoja domov za stare ljudi v Sloveniji po drugi svetovni vojni. *Socialno delo*, 45(3/5), 169-181.
- Možina M. (2020). Uvodnik o korona- in gero-transcendenci. *Slovenska revija za psihoterapijo Kairos*. 14(1-2), 9-32.
- Naukkarinen O. (2015). Kaj je "vsakdanje" v estetiki vsakdanjosti. *Filozofski vestnik*, 36(1), 25-39.
- Rafaelič A. (2015). *Pomen povezovanja in vključevanja pri oskrbi po meri človeka in procesih dezinstucionalizacije*. Doktorska disertacija. Ljubljana: FSD.
- Ramovš J. (2003). *Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Ramovš J. (2009). Medgeneracijska solidarnost in celostna gerontologija. *Kakovostna starost*, 12(1), 22-30.
- Ramovš J. (2013). *Staranje v Sloveniji: raziskava o potrebah, zmogljivostih in stališčih nad 50 let starih prebivalcev Slovenije*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Ramovš J. (2020). *Integrirana dolgotrajna oskrba*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Russi Zagožen I. (2001). *Živeti s staranjem in smrtjo: priručnik za voditelje skupin starih za samopomoč*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Seljak P. (2020). Bivalno zadovoljstvo in socialni kapital starejših ljudi. *Kakovostna starost*, 23(2), 3-19.
- Šumenjak K. (1969). *Da bi ostali mladi in zdravi*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Tančič Grum A., Poštuvan V., Roškar S. (2010). *Spregovorimo o depresiji in samomoru med starejšimi*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.

Naslov avtorice:

Sabina Ficko: ficko.sabina@gmail.com